

Стан, тенденції та наукові засади соціально-екологічних проблем суспільства

Троханяк О.С., Бережанський агротехнічний інститут

В даній статті зроблено огляд соціальних проблем людства, пов'язаних з екологічними проблемами. Проведено короткий аналіз впливу екологічного забруднення на природу і суспільство, звернувши увагу на свідомість суспільства з метою збереження стану здоров'я та життєдіяльності людей, флори і фауни. Суспільство змінює все, що його оточує для власної мобільності. Глобальну екологічну проблему викликали різні фактори, та головні з них – це демографічна і промислово-енергетична. Демографічна – це надшвидке зростання населення, яке природа не встигає забезпечити. А промислово-енергетична – це транспорт, який дає надмірну кількість вихлопних газів; це підприємства, особливого забруднення з яких надають: гірничо-промисловий, хіміко-металургійний, машинобудівний, паливно-енергетичний, будівельний, агропромисловий комплекси. Найтоксичнішими серед них є відходи, що містять важкі метали, нафтопродукти, отрутохімікати (пестициди) тощо. В сільськогосподарській діяльності людини є збідніння і виснаження родючих українських чорноземів, промислове забруднення ґрунтів та інтенсивне освоєння цілинних земель, широке розповсюдження монокультур, застосування азотних і нітратних мінеральних добрив. Великого забруднення в останні роки зазнало повітря і вода. В статті ґрунтовно розглянуто соціально-екологічний аспект проблеми і мотиваційний підхід до виправлення даної ситуації.

Ключові слова: суспільство; соціуми; забруднення; природа; довкілля; демографія; промисловість; транспорт; відходи

Status, tendencies and scientific principles of socio-environmental problems of society

Trohaniak A.S., Berezhany agrotechnical institute

In this article an overview of the social problems of humanity associated with environmental problems was made. A brief analysis of the impact of environmental pollution on nature and society has been conducted, paying attention to the consciousness of society in order to preserve the health and life of people, flora and fauna. In particular, considering the social structure of society should understand that the main regulator of social dynamics is the development of economy, politics, ecology, morality, but looking at the evolution of society, the subject of influence is not only one aspect of human existence, but the totality of all forms of society life. The society changes everything that surrounds it for its own mobility. The global environmental problem was caused by various factors, but the main ones are demographic and industrial-energetical. Demographic is a super-fast population growth, which nature does not have time to provide with resources. And the industrial-power industry is a transport that gives an excessive amount of exhaust gases; these are enterprises of special pollution: mining, chemical and metallurgical, machine-building, fuel and energy, construction, agro-industrial complexes. The most toxic among them are wastes containing heavy metals, petroleum products, pesticides, and so on. In people agricultural activity, there is the decrease and depletion of Ukrainian fertile black soil, industrial pollution of soils and intensive development of virgin lands, the widespread use of monocultures, the use of nitrogen and nitrate fertilizers. In recent years, air pollution and water have been the cause of great pollution. Environmental problems are created by people themselves, often without thinking about nature. The article thoroughly examines the socio-ecological aspect of the problem and the motivational approach to correcting this situation.

Keywords: society; societies; pollution; nature; environment; demography; industry; transport; waste

Состояние, тенденции и научные основы социально-экологических проблем общества

Троханяк А.С., Бережанский агротехнический институт

В статье сделан обзор социальных проблем человечества, связанных с экологическими проблемами. Проведен краткий анализ влияния экологического загрязнения на природу, обратив внимание на сознание общества с целью сохранения состояния здоровья и жизнедеятельности людей, флоры и фауны. Глобальную экологическую проблему вызвали демографический и промышленно-энергетический факторы. Демографический – это сверхбыстрый рост населения. А промышленно-энергетический – это транспорт с избыточным количеством выхлопных газов; это предприятия особого загрязнения – горнопромышленный, химико-ме-

таллургический, топливно-энергетический, строительный, агропромышленный комплексы. Токсичными есть отходы, содержащие тяжелые металлы, нефтепродукты, ядохимикаты и др. В сельскохозяйственной деятельности человека является истощение плодородных черноземов, промышленное загрязнение почв, применение азотных и нитратных удобрений. Большого загрязнения в последние годы претерпели воздух и вода. В статье основательно рассмотрен социально-экологический аспект проблемы и мотивационный подход к исправлению данной ситуации.

Ключевые слова: общество; социумы; загрязнения; природа; среда; демография; промышленность; транспорт; отходы

Взаємовідносини людини із навколишнім середовищем – це одна з глобальних проблем сучасності. Головними проблемами суспільства є збереження природних ресурсів та природного середовища, бо саме вони виступають важливим чинником відтворення життя на планеті. В центрі всіх перетворень і спрямування технологічного розвитку стоїть людина – індивід. Кожна людина повинна замислюватись над тим, що і як вона робить, і чи не зашкодить це суспільству. Та, на жаль, не всі те усвідомлюють і заради власної вигоди ризикують всім людством, тому актуальність даної теми є неймовірною.

Постановка проблеми.

Розглядаючи екологічну проблему суспільства, дослідники приділяють велику увагу інституту доведень, що й як шкодить, і це правильно, але дана стаття звертає нашу основну увагу на те, що людям слід показувати наслідки проблеми, які ведуть до погіршення стану здоров'я суспільства, до збільшення смертності, до вимирання флори і фауни, зрештою, до поглиблення кризи.

З огляду на те, що певні особи, а це – влада, бізнесмени, підприємці більше дбають про власні прибутки, ніж про збереження екологічного середовища й утримання його в нормі, автор ставить за мету наголосити на найбільших проблемах людства. Предметом широкого обговорення стало питання про забруднення навколишнього середовища різними відходами виробництва, транспорту, побуту, про надмірне використання природних ресурсів, саме тому метою даної роботи є привертання уваги суспільства до результатів екологічного забруднення довкілля яке веде до загострення екологічної кризи та необхідність обговорення даної проблеми з метою її вирішення.

Аналіз досліджень.

Посилаючись на дослідження Юрченко Л. І. [16], Шевцової Я. Ю., Саприкіної Г. А., Измайлової Д. І. [15], автор наголошує на необхідності суспільству задуматись над екологічною кризою, доведення Хвесик А., Степаненко А. В. [14], Бутенко С. В., Харитоненко Р. А. [2], Білявського Г. О., Фурдья Р. С., Костікова І. Ю. [1], Приходько М. М. [11], Павлової Є. І. [9], Туниці Т. Ю. [13], Сал-

товського О. І. [12] закликають задуматись над результатами і наслідками глобальності екологічної кризи, а соціолог Піча В. М. [10] доводить необхідність поширення теорії збереження екології та зростання екологічної кризи серед різних соціальних груп.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прояви негідного відношення до природи, до навколишнього середовища в тій чи в іншій частині планети призводять до загальної екологічної проблеми. Надзвичайно загострилась проблема взаємозв'язку суспільства і природи, людини і навколишнього середовища. Все це призводить до порушення екологічної рівноваги, що складалася протягом тривалого часу і спричинює появу екологічної кризи, небезпечної для людей і довкілля [16].

Головним аспектом виснаження навколишнього середовища є людина і навіть її звичайне життя. Засіюючи поля, будуючи будинки, створюючи економічну систему, ми вже руйнуємо рослинне і тваринне середовище, а цим змінюємо природну гармонію як, можна сказати, Божий задум природної взаємодії. Та якби ці зміни проходили плавно, без руйнувань природної системи, без прямого втручання людини в ті чи інші рельєфні, водні, ґрунтові, повітряні структури, то не наносили б великої шкоди природі й могли б жити з нею в гармонії, але людина хоче внести всюди свої корективи, не задумуючись над тим, що Природа, як живий організм, вже все це сама продумала і сама надала можливість людині цим користуватись, не змінюючи чи пошкоджуючи природне середовище. Вчені доводять, що найбільший антропогенний вплив на навколишнє середовище в сучасну епоху чинить транспорт, промисловість, енергетика, сільське господарство. Транспорт належить до головних забруднювачів атмосферного повітря, водоймищ і ґрунтів [15].

Слід розуміти, що до природи слід відноситись як до живого організму, який не потребує насильного втручання, та людина над цим не задумується і, створюючи власні блага, руйнує природу, наносячи цим їй шкоду і одночасно собі, а втручаючись забагато – суспільство призвело себе до глобальних екологічних проблем. Соціологія

вчить нас робити соціальний аналіз у всіх життєвих випадках.

Розглядаючи питання соціально-екологічних проблем як момент соціологічного аспекту, варто глибше розібратись із поняттями «суспільство» і його «соціальна структура». Тож, суспільство визначається в соціології як системно організована сукупність всіх форм і способів взаємодії і об'єднання, що породжується доцільною і цілеспрямованою діяльністю великих груп людей. [9, с. 54]. В такому широкому значенні суспільство включає в себе все, що відрізняє цю систему від природних явищ і дозволяє розглянути створену людиною реальність як особливу форму руху матерії і вплив суспільства на природне середовище. Суспільство як система взаємодії людей визначається певними внутрішніми суперечностями – між природою і суспільством, між різними соціальними спільнотами, між суспільством і особистістю.

А соціальна структура суспільства – це система взаємозв'язаних та взаємодіючих спільнот або побудова суспільства в цілому, це історично визначена сукупність класів, соціально-етнічних спільностей, суспільних верств, прошарків, груп людей та окремих індивідів, а також система відносин між ними [10, с. 91]. Соціальна структура є головним регулятором соціальної динаміки в цілому, включаючи й розвиток економіки, політики, екології, моралі. Дивлячись на еволюцію суспільства, предметом впливу є не якась одна сторона людського буття, а сукупність всіх форм життєдіяльності суспільства – матеріально-економічної, політичної, ідейної, релігійної, культурної, правової, естетичної та їх історичного розвитку. Статус кожної людини є обумовлений роллю та очікуваною поведінкою. Суспільство змінює все, що його оточує для власної мобільності, в тому числі й природне середовище, на жаль, не завжди задумуючись чи така зміна в природі не зашкодить самому суспільству.

До розвитку глобальної екологічної проблеми призвели різні фактори, та головні з них – це демографічний і промислово-енергетичний. Демографічний впливає на різку зміну екосистеми – суспільство перенаселяє планету. У 1750 р. чисельність населення Землі становила близько 500 млн. чоловік, у 1975 р. досягла 4 млрд. чоловік, а в 2002 р. перевищила 6 млрд. [1, с. 12-13]. Кількість населення Землі в даний час становить 7,6 млрд. осіб [7]. Раніше народжуваність і вимирання людей регулювалось природою, та з часом суспільство опанувало медицину, яка зменшила смертність. За висновками експертів, некероване зростання на-

селення планети – головна причина розвитку глобальної екологічної кризи, яка спричинила решту криз (виснаження ресурсів, забруднення геосфер, негативні кліматичні зміни тощо) [1, с. 12].

На Єгипетських пірамідах, збудованих 4,5 тис. років тому, є напис: «Людство загине, якщо воно не житиме за законами природи, у гармонії з природою». Та, як відмітив Приходько М. М., протягом усього свого існування людство робить все навпаки, живе тільки заради себе, проявляючи надзвичайний егоїзм, руйнуючи (знищуючи) крок за кроком природу – середовище свого життя [11, с. 9].

Чисельність населення зростає з неймовірною швидкістю і, засновуючи для себе різні блага, призводить до проблеми промислово-енергетичного фактору. Учені підраховали, що сучасна біосфера Землі здатна підтримувати нормальне існування й розвиток не більш як 4-5 млрд. чоловік, до того ж за умов оптимального розподілу національних доходів, взаємодопомоги, підтримки та взаєморозуміння всіх націй, їхньої високої екологічної культури, ефективного використання загальнолюдського інтелекту для забезпечення добробуту всіх людей планети, глобального миру, раціонального природокористування й охорони природи [1, с. 15].

Одною з найбільш поширених проблем сучасного суспільства є транспорт, який, звичайно, виступає як засіб пересування і перевезень товару, та шляхи приведення в дію транспортних механізмів у кінцевому результаті дають великі викиди екологічно забруднених газів. Вихлопні гази автомобілів містять більш ніж 200 хімічних сполук – продуктів згорання палива, більшість із яких токсичні. Особливо гостро постає проблема аварій крупнотонажних вантажних суден, які здійснюють перевезення нафтопродуктів. Такі аварії завдають великої шкоди водному середовищу й викликали вже не одну екологічну катастрофу [9, с. 147]. Понад 500 млн. автомобілів щороку викидають в атмосферу Землі майже 400 млн. тонн оксидів вуглецю, 100 млн. тонн вуглеводнів, сотні тисяч тонн свинцю, щорічно викидається у водойми близько 500 млрд. тонн промислових і побутових стоків, у тому числі кілька мільйонів тонн нафти [1, с. 16-19].

Економічний розвиток України не сягає висот, але навіть те виробництво, що існує, несе мало відповідальності за екологічну безпеку суспільства країни. Особливого забруднення надають підприємства гірничопромислового, хіміко-металургійного, машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, агропромислового

комплексів. Найтоксичнішими серед них є відходи, що містять важкі метали, нафтопродукти, отрутохімікати (пестициди), основна маса яких утворюється в Донецькій та Дніпропетровській областях. Під сховищами токсичних відходів перебуває майже 20 тис. га земель. Це сміття звозять на звалища, переважна більшість яких є джерелом інтенсивного забруднення води і повітря [6].

Говорячи про забруднення води, як питної так і технічної, бачиться жахливий стан – в Україні забруднення води на 1 дол. ВВП є більшим в 11 разів [14, с. 78]. Проблема екологічного стану водних об'єктів є актуальною для всіх водних басейнів України. Вода у більшості з них класифікується як «забруднена» і «брудна». Найгостріша ситуація спостерігається в басейнах Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я, окремих притоках Дністра і Західного Бугу, де якість води класифікується як «дуже брудна» [5].

Аналізуючи соціально-екологічну ситуацію, багато вчених дійшли висновку, що високий науково-технічний ріст і пов'язане з ним забруднення довкілля значно випереджує розвиток екологічного захисту, навіть в сільському господарстві, де основними негативними наслідками сільськогосподарської діяльності людини є збідніння і виснаження родючих українських чорноземів, промислове забруднення ґрунтів та інтенсивне освоєння цілинних земель, широке розповсюдження монокультур, застосування азотних і нітратних мінеральних добрив [13, с. 14]. Щороку понад 6 млн. га земель планети перетворюються на пустелі [1, с. 19]. А це призводить до того, що майже 200 млн. чол. харчуються неповноцінно, споживаючи при цьому недоброякісні продукти і воду, а близько 10 млн. дітей приречені до напівголодного існування [1, с. 15].

Україна володіє найбільшими в світі запасами чорнозему і це складає її дійсно національне багатство. Однак їх стан викликає тривогу. За свідченням колишнього міністра сільськогосподарства України П. Гайдуцького, сільськогосподарська освоєність земельного фонду на 2004 р. сягнула 70 %, чого не дозволяє собі жодна з розвинутих країн. Розораність сільгосп-угідь становить близько 80%, що також є «рекордним» показником. Зокрема, угіддя Степу розорані на 85%, а Лісостепу – на 85,5%. Дійшло до того, що деякі області не мають інших угідь, крім ріллі. В той же час розораність сільгоспугідь у Франції становить 48%, в Угорщині – 37%, в Англії – 25%, у США – 20%. Внаслідок подібної надексплуатації в Україні з 33,3 млн. га орних земель 10 млн. еродовані, близько 17 млн. га – дефля-

ційно небезпечні, понад 10 млн. мають підвищену кислотність. Нераціональне використання земельного фонду України призводить до катастрофічної екологічної ситуації, різкого падіння родючості ґрунтів, їх руйнування. Найвразливішими виявилися саме чорноземи. За період з 1961 по 1991 рр. площі еродованих ґрунтів збільшилися на 30 %, а їх питома вага у складі орних досягла 32% [12, с. 10].

Станом на 2014 р., порівняно з європейськими країнами, де орні землі становлять 30-32% загальної площі суходолу, розораність українських земель сягає 53,8%. Близько 40% розораних земель потерпають від ерозії. В Україні антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище у 4-5 разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу. Особливо небезпечним є техногенний вплив у великих агломераціях [14, с. 75].

Інші дослідники стверджують, що за попередніми розрахунками науковців, які досліджували динаміку деградаційних та малопродуктивних земель в Україні, із 32,5 млн га орних земель 6,5 млн га займають фактично орнонепридатні ґрунти (деградовані й малопродуктивні землі) [2, с. 85]

Такою ж є ситуація і зараз. Так, у 2017 році українські агропідприємства збільшили виробництво соняшникової олії на 35%. Україна – найбільший у світі експортер соняшникової олії. Майже 40% посівної площі займає соняшник, що є неприпустимим з точки зору збереження родючості ґрунтів. За останні 25 років площі цієї високоліквідної культури зросли втричі й перевищують рекомендовані 2 мільйони гектарів в цілому [4]. Тож, в Україні картина екологічної кризи із земельним ресурсом погіршується, станом на 2017 р. 71% всього агроландшафту країни використовується для господарської діяльності. Це – надмірне навантаження на землю [4].

Надзвичайно забрудненим в Україні є повітря: від 1,5 в менш промислових регіонах і до 8 разів у промислових містах з великими комплексами машинобудування та енергетики; перевищення допустимої норми викиду в атмосферу формальдегіду, фенолу, аміаку та хлораніліну сягає від 1,5 в регіонах менш хімічної промисловості до 8 разів у більш забруднених місцях [8, с. 13] Щороку в світі 1,5 тис. шкідливих речовин отруюють атмосферу, приблизно 10 тис. – воду й ґрунти [1, с. 16]. Показники 2014 р. говорять, що порівняно з країнами Європи Україна на 1 дол. ВВП викидає у 24 рази більше сірчаного ангідриду, у 8 разів – окислів азоту, у 23 рази – аміаку [14, с. 78].

У багатьох містах України, особливо в тих, що промислово розвинутіші, склалась надзвичайно складана екологічна ситуація – спостерігається інтенсивне забруднення атмосферного повітря, що викликає масу різних захворювань, найпоширенішими є хвороби дихально-легеневого складу, тобто забруднення атмосферного повітря викликає захворювання верхніх дихальних шляхів (25,4%), у т. ч. різні прояви алергічного стану. Найбільш поширеними забруднювачами атмосферного повітря в Україні є бензапірен, формальдегід, діоксид азоту, оксид вуглецю, діоксид сірки, пил. Майже 35% забруднень атмосферного повітря надходить від автотранспорту. У 2001 р. порівняно з 1999 р. захворюваність населення України на бронхіальну астму зросла з 423,3 до 458,2 на 100 тис. населення, тобто на 8,4% [3, с. 8]. Це вже соціально-медична проблема суспільства. Екологічне забруднення призводить до зниження тривалості життя людей, особливо в Україні становить у середньому близько 71 року (у Швеції – 80, у Польщі – 74) [8].

З вищенаведених даних стає зрозумілим той факт, що людина мало задумується над питаннями екології, а також над її проблемами. Часто термін екологія вживають неправильно. Так що ж вивчає наука «Екологія»? Екологія – це наука про найбільш загальні закони та закономірності

взаємодії живих організмів та їх стійких сукупностей із оточуючим їх природним середовищем [12, с. 22]. Безсумнівно, що суспільство є живим організмом, тим більш мислячим і діючим.

Висновки.

Тож, досліджуючи соціально-екологічну ситуацію, бачиться, що вона погіршується з кожним днем, і причиною цього є саме суспільство, яке часто не задумується над законами розвитку природи й людини. Забруднюючи довкілля, люди ламають цілісність природних систем, чим погіршують доброякісність середовища. Масове забруднення повітря, ґрунтів, водою призводить до глобальної екологічної кризи, до значного погіршення стану здоров'я, до смертності, до знищення рослинного і тваринного світу і в цілому призводить до проблем природного середовища та природних ресурсів. Апелюючи до колективного досвіду, необхідно створювати таку систему цінностей, яка б вела до виходу з подібного становища, пояснювала до чого така ситуація може призвести саме суспільство. Аналіз соціально-екологічної ситуації дає можливість інтеграції «Соціології» та «Екології» навколо даної проблеми, та бачиться необхідність створення цілеспрямованої позиції українського суспільства і держави для отримання очікуваних результатів масового очищення довкілля.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Білявський Г. О. Основи екології: підручник / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй, І. Ю. Костіков. – Київ: «Либідь», 2005. – 408 с.
2. Бутенко С. В. Прояви деградаційних процесів на землях України: причини і наслідки / С. В. Бутенко, Р. А. Харитоненко // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2014. – № 1-2. – С. 85-91.
3. Гоц Т. Ю. Захворюваність населення України на бронхіальну астму і поширеність алергенних чинників повітря / Т. Ю. Гоц // Довкілля та здоров'я. – 2004. – № 3. – С. 8-11.
4. Деградація земельних ресурсів України. – Режим доступу: <http://www.azov.press/ukr/degradaciya-zemel-nih-resursiv-ukraini>].
5. Екологічна ситуація та стан питних вод України. Якість поверхневих вод. – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/ekolohichni-karty/ekolohichna-sytuatsiia-ta-stan-pytnykh-vod-ukrainy>
6. Екологія: теоретичні основи і практикум: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. А. Ф. Потіш, В. Г. Медвідь, О. Г. Гвоздецький, З. Я. Козак Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 324 с.
7. Населення землі. – Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/all/naselennia-zemli-stanovyit-76-mlrd-osib/>
8. Основні наслідки екологічної кризи. Екологія життя. – Режим доступу: <http://www.eco>live.com.ua/content/book/75>snovn%D1%96>nasl%D1%96dki>ekolog%D1%96chno%D1%97>krizi>.
9. Павлова Е. И. Экология транспорта: учебник для вузов / Е. И. Павлова. – М.: Транспорт, 2000. – 248 с.
10. Піча В. М. Соціологія. Загальний курс / В. М. Піча. – Київ: «Каравела», 1999. – 248 с.
11. Приходько М. М. Система інтегрального управління природними ресурсами / М. М. Приходько // Екологічний вісник. – 2005. – № 2 – С. 19-24.
12. Салтовський О. І. Основи соціальної екології: навчальний посібник / О. І. Салтовський. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 382 с.
13. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст / Т. Ю. Туниця. – Київ: Знання, 2006. – 300 с.
14. Хвесик М. А. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 74-86.
15. Шевцова Я. Ю. Сучасні екологічні проблеми України / Я. Ю. Шевцова, Г. А. Саприкіна, Д. І. Ізмайлова. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/biology-411/ecology-and-biotechnology-411/11514-411-0691>
16. Юрченко Л. І. Екологія: навчальний посібник / Л. І. Юрченко. – Київ: «Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

REFERENCES

1. Biliavskiy, H.O., Furdui, R.S., & Kostikov, I.Yu. (2005). *Osnovy ekolohii [Fundamentals of Ecology]*. Kyiv: «Lybid» [in Ukrainian].
2. Butenko, Ye.V., & Kharytonenko, R.A. (2014). Proiavy dehradatsiinykh protsesiv na zemliakh Ukrainy: prychny i naslidky [Manifestations of degradation processes on the lands of Ukraine: causes and consequences]. *Zemleustrii, kadastr i monitoringh zemel, 1-2*, 85-91 [in Ukrainian].
3. Hots, T.Yu. (2004). Zakhvoriuvanist naseleння Ukrainy na bronkhialnu astmu i poshyrenist alerhennykh chynnykiv povitria [The incidence of the Ukrainian population for bronchial asthma and the prevalence of allergenic air factors]. *Dovkillia ta zdorov`ia, 3*, 8-11 [in Ukrainian].
4. *Dehradatsiia zemelnykh resursiv Ukrainy [Land degradation in Ukraine]*. Retrieved from: <http://www.azov.press/ukr/degradaciya-zemel-nih-resursiv-ukraini> [in Ukrainian].
5. *Ekolohichna sytuatsiia ta stan pytnykh vod Ukrainy. Yakist poverkhnevyykh vod. [Ecological situation and drinking water status of Ukraine. The quality of surface waters]*. Retrieved from: <http://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/ekolohichni-karty/ekolohichna-sytuatsiia-ta-stan-pytnykh-vod-ukrainy> [in Ukrainian].
6. Potish, A.F., Medvid, V.H., Hvozdetyskiy, O.H., & Kozak, Z.Ya. (Eds.). (2008). *Ekolohiia: teoretychni osnovy i praktykum. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. [Ecology: Theoretical Foundations and Workshop: A Manual for Students at Higher Educational Institutions]*. Lviv: «Mahnoliia 2006» [in Ukrainian].
7. *Naseleння zemli. [Population of the earth]*. Retrieved from: <https://www.volynnews.com/news/all/naseleння-zemli-stanovy-76-mlrd-osib/> [in Ukrainian].
8. *Osnovni naslidky ekolohichnoi kryzy. Ekolohiia zhyttia [The main consequences of the environmental crisis. Ecology of life]*. Retrieved from: <http://www.eco»live.com.ua/content/book/75»osnovn%D1%96»nasl%D1%96dki«ekolog%D1%96chno%D1%97»krizi> [in Ukrainian].
9. Pavlova, E.Y. (2000). *Ekolohiia transporta [Ecology of Transport]*. Moscow: Transport [in Russian].
10. Picha, V.M. (1999). *Sotsiologiia. Zahalnyi kurs. [Sociology. General course.]*. Kyiv: «Karavela» [in Ukrainian].
11. Prykhodko, M.M. (2005). Systema intehralnoho upravlinnia pryrodnyimi resursamy [Integrated Natural Resources Management System]. *Ekolohichniy visnyk, 2*, 19-24 [in Ukrainian].
12. Saltovskiy, O.I. (2004). *Osnovy sotsialnoi ekolohii [Fundamentals of Social Ecology]*. Kyiv: Centr navchal`noyi literatury` [in Ukrainian].
13. Tunytsia, T.Yu. (2006). *Zbalansovane pryrodokorystuvannia : natsionalnyi i mizhnarodnyi kontekst [Balanced natural resources: national and international context]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
14. Khvesyk, M.A., & Stepanenko, A.V. (2014). Ekolohichna kryza v Ukraini: sotsialno-ekonomichni naslidky ta shliakhy yikh podolannia [Ecological crisis in Ukraine: socio-economic consequences and ways to overcome them]. *Ekonomika Ukrainy, 1*, 74-86 [in Ukrainian].
15. Shevtsova, Ya.Yu., Saprykina, H.A., & Izmailova D.I. *Suchasni ekolohichni problemy Ukrainy [Modern environmental problems of Ukraine]*. Retrieved from: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/biology-411/ecology-and-biotechnology-411/11514-411-0691> [in Ukrainian].
16. Yurchenko, L.I. (2009). *Ekolohiia [Ecology]*. Kyiv: «Vydavnychiy dim «Profesional» [in Ukrainian].

Троханяк Олександра Степанівна

Кандидат історичних наук, доцент

Відокремлений Підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»

47501, м. Бережани, Тернопільська обл., Вул. Академічна, 20

Trohaniak Olexandra

PhD of History, Associate Professor

Separated Subdivision of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine Berezhany Agrotechnical Institute

20, Akademichna St., Berezhany, Ternopil region, 47501, Ukraine

Email: Alex_makena@ber.te.ua

Цитування: Троханяк О. С. Стан, тенденції та наукові засади соціально-екологічних проблем суспільства / О. С. Троханяк // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 5. – С. 48-53.

Citation: Trohaniak, A.S. (2018). Stan, tendentsii ta naukovi zasady sotsialno-ekolohichnykh problem suspilstva [Status, tendencies and scientific principles of socio-environmental problems of society]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(5), 48-53.

Стаття надійшла / Article arrived: 15.05.2018

Схвалено до друку / Accepted: 27.05.2018